Az akadémiai világ és a nemzetbiztonságnak alárendelt állam

David A. Hughes
Technológia és Hatalom Kutatócsoport
davidahughes.net, dhughes.substack.com
Omniwar 4: Az akadémiai szféra elfoglalása – Szimpózium, 2026. október 10–11.

Eredeti cím:

Academia and the National Security State

David A. Hughes
Study Group on Technology and Power
davidahughes.net, dhughes.substack.com
Omniwar 4: The Capture of Academia Symposium, October 10-11, 2026

Link:
https://dhughes.substack.com/p/david-a-hughes-academia-and-the-national

Az előadásról megjelent átirat magyar fordítása

Bevezetés

Ebben az előadásban az amerikai tudományos élet korrupciójának egy teljes évszázadát tekintem át: a Wall Street-től és az alapítványi finanszírozástól való függést, a tudományos kutatások militarizálódását a második világháború alatt és azt követően; az akadémiai szféra 1940-es évek végén kezdődő mély beágyazódását az Egyesült Államok nemzetbiztonsági szempontú államgépezetébe.

Tézisem szerint az akadémiai szféra – mind az Egyesült Államokban, mind máshol – megszegte polgári kötelességét és eljátszotta a belé vetett közbizalmat azáltal, hogy a hatalmi elit (establishment) érdekeit szolgáló, és a hatalomba mélyen beágyazott, zsoldos jellegű erővé vált.

Az amerikai felsőoktatás és a Wall Street

Az 1930-as évek közepére az Egyesült Államok összes legrangosabb egyeteme a Wall Street ellenőrzése alá került. Ahogy a nemzetközi politikai gazdaságtan korábbi emeritus professzora, Kees van der Pijl megjegyzi:

> A legnagyobb vagyonalappal rendelkező Harvard irányításában a J.P. Morgan játszott szerepet; legnagyobb adományozója a Standard Oil volt (beleértve a vállalat fő tulajdonos-családjait: a Whitneyeket, a Harknesseket és a Rockefellereket). A Yale (a második legnagyobb vagyonalappal) lényegében ugyanazzal az adományozói körrel rendelkezett – bár az némileg tagoltabb volt –, és a Morgan–Rockefeller csoport közös

irányítása alatt állt. A Chicagói Egyetem (a negyedik legnagyobb vagyonalappal) természetesen kezdettől fogva Rockefeller-irányítás alatt működő intézmény volt; az MIT (a hetedik) a Du Pont irányítása alatt állt [...] És így tovább. (van der Pijl, 2014, 79. o.)

Carroll Quegley, a Tragedy and Hope (1966)-ban megjegyzi, hogy „Ezen intézmények hatalmas vagyonalapjai állandó egyeztetést igényeltek a Wall Street pénzembereivel" (Quigley, 1966)

Anthony C. Sutton 1976-ban következőt írta:

> Érthető, hogy az egyetemek és kutatóintézetek – amelyek épp azon alapítványok pénzügyi támogatásától függenek, amelyeket ugyanaz a New York-i pénzügyi elit irányít – aligha kívánják támogatni vagy publikálni a nemzetközi politika [bizonyos] aspektusait vizsgáló kutatásokat. Még a legbátrabb kuratóriumi tag sem valószínű, hogy beleharapna abba a kézbe, amely az általa képviselt szervezetet eteti (Sutton, 2016, 11. o.).

Az akadémiai tudástermelés a pénzügyi tőke érdekei felé tolódik el, azaz az akadémiai szférában az establishment-ellenes szakirodalom ritkaságszámba megy. (Sutton, 2016, 168., 173. o.)

Alapítványi finanszírozás

A nagyobb alapítványoktól érkező finanszírozásnak a tudományos életre gyakorolt hatását nehéz túlbecsülni. Harold Laski politikatudományi professzor 1930-ban például a következőt figyelte meg:

> az alapítványok nem gyakorolnak közvetlen irányítást, egyszerűen azért, mert a szó közvetlen és egyszerű értelmében erre nincs is szükségük. Elég csupán jelezniük szándékaik irányát, és az egész egyetemi világ azonnal felismeri, hogy mindig is arrafelé a szellemi iránytű-állás felé igyekezett fordulni. (Laski; idézi: Parmar, 2012, 61. o.)

1934-re az Egyesült Államokban az alapítványi finanszírozás mértéke meghaladta az oktatásra fordított szövetségi kiadásokét (van der Pijl, 2014, 79. o.).

Eduard Lindeman neveléskutató azt írta: „Akik alapítványi támogatások reményében élnek, azok hajlamosabbak a szervilitásra" (1936, 19. o.). Valóban nehéz elképzelni, hogyan tanúsíthatnának kritikus távolságtartást a hatalmi központokkal szemben kutatásaik során az akadémiai világ azon kutatói, akik jelentős támogatásokat élveznek.

A második világháború és a tudományos kutatás militarizálódása

A második világháború alatt a tudományos kutatást jelentős mértékben alárendelték a háborús erőfeszítéseknek. A Technológiai Értékelési Hivatal (1995, 12–14. o.) szerint:

> A második világháború kezdetén az ország tudományos szakértelmének szinte teljes egésze az egyetemeken és a magánszektorban összpontosult. Az Egyesült Államok hadserege nem rendelkezett kiterjedt, kutatás-orientált tudományos intézményrendszerrel, ugyanakkor egyre nagyobb szüksége volt tudományos ismeretekre [...] A tudományos szférával kötött megállapodások révén az amerikai

> hadsereg olyan kiválósági központokat hozott létre, amelyekben kifejlesztették a radart, a tüzérségi gyújtószerkezeteket, az atomfegyvereket, valamint az alkalmazott matematika egy új és sajátos ágát: az operációkutatást. Office of Technology Assessment (1995, 12–14. o.)

Létrehoztak egy polgári szervezetet, a Tudományos Kutatási és Fejlesztési Hivatalt (Office of Scientific Research and Development, 1941–1947), aminek feladata a katonai célú tudományos kutatások összehangolása és felgyorsítása volt.

E kutatások jelentős része titkosnak minősült; közülük is kiemelkedett a Manhattan-terv (1942–1945), aminek keretében több mint százezer embert köteleztek titoktartásra az atombomba kifejlesztésével kapcsolatos munkájukat illetően (Atomic Heritage Foundation, 2014).

A tudományos kutatás katonai szemlélete a háború után

Norbert Wiener, a kibernetika megalapítója 1947-ben arra figyelmeztetett, hogy a katonai szemléletű tudomány békeidőben etikailag kifogásolható (Wiener, 1947, p. 46.)

Az Egyesült Államok hadserege a háború után mindazonáltal három új polgári kutatóközpontot hozott létre. 1945-ben az Egyesült Államok Hadseregének Légiereje (US Army Air Forces) a Douglas Aircraft Companyval együttműködésben elindította a RAND-projektet; ebből alakult meg 1948-ban a RAND Corporation, a Ford Alapítvány által nyújtott egymillió dolláros, kamatmentes kölcsön segítségével (Philanthropy Roundtable, 1948). A Haditengerészet 1945-ben hozta létre az Operations Evaluation Groupot (Műveletértékelő Csoport), aminek megszervezésével az MIT-t bízták meg.

A Hadsereg pedig 1948-ban alapította meg az Operations Research Office-t (Operációkutatási Iroda) a Johns Hopkins Egyetemen (Office of Technology Assessment, 1995, 12–14. o.).

Emellett 1950-ben – a Haditengerészeti Kutatási Hivatal (Office of Naval Research) tevékenységének folytatásaként – megalakult a Nemzeti Tudományos Alap (National Science Foundation). Az MIT Lincoln Laboratóriuma 1951-ben az észak-amerikai légvédelemre összpontosító katonai kutatás-fejlesztési laboratóriumaként jött létre. A washingtoni American University keretein belül 1956-ban hozták létre a Különleges Operációkutatási Szervezetet (SORO), amelynek feladata a Védelmi Minisztérium számára végzett kutatás volt a felkelés-elhárítás, a nem hagyományos hadviselés és a pszichológiai hadviselés területén.

Mindezekben az esetekben a tudományos kutatás folyamatos militarizálódásának lehetünk tanúi.

Szövetségi kutatási támogatások

Kate Brown (2020) MIT professzor szerint „A második világháború végétől az 1970-es évekig az egyetemi kutatások 70%-át szövetségi támogatásokból finanszírozták. A legnagyobb szövetségi támogatók a Védelmi Minisztérium, az Egyesült Államok Atomenergia-ügynöksége, valamint számos szövetségi biztonsági ügynökség voltak” (Brown, 2020)

Leköszönő beszédében Eisenhower elnök (1961) arra figyelmeztetett, hogy a „a szövetségi foglalkoztatás, a projektfinanszírozás a pénz hatalma következtében fennáll annak a lehetősége, hogy országunk tudósai domináns szerepre tehetnek szert, és ezt komolyan kell venni”.

Eisenhower figyelmeztetése némileg ironikusnak hatott, tekintve, hogy ötcsillagos tábornokként ő maga kezdeményezte annak a szervezetnek a létrehozását, ami később Operations Research Organisation (Műveletkutatási Szervezet) néven vált ismertté (Office of Technology Assessment, 1995, 15–16. o.). Ugyanabban az évben lett Eisenhower a Columbia Egyetem elnöke – ami az Egyesült Államok vezető egyetemei és a hadsereg közötti kapcsolatok találó jelképe.

A társadalomtudomány, mint hírszerzési tevékenység

1950 és 1982 között társadalomtudományra a természettudományi támogatási összeg mindössze 30%-ának megfelelő szövetségi támogatást fordítottak (Klinger, 2019, 13. o.), elsősorban az USA nemzetbiztonságának alárendelt célokra.

Van der Pijl (2014, 48. o.) a második világháborút követő időszakban felismerte egy általa „akadémiai hírszerzési bázisnak” nevezett jelenség kialakulását. Ez azt jelentette, hogy „az USA ösztöndíjrendszerét állami érdek alá rendelték, és »hírszerzési« információszolgáltatóként használták”.

Inderjeet Parmar nemzetközi kapcsolatok szakos professzor szavaival élve: az amerikai társadalomkutatók feladata az volt, hogy „a döntéshozókat ellássák a világról – valamint annak stratégiai jelentőségű országairól, régióiról, valamint a mélyben zajló társadalmi, politikai és ideológiai átalakító erőkről – szóló hasznosítható tényekkel és összefüggésekkel” (Parmar, 2011, 183. o.).

Mindez olyan új tudományterületek létrehozását vonta maga után, mint a térségi tanulmányok (Area Studies), az amerikanisztika, a szovjet tanulmányok és a fejlesztési tanulmányok, de magában foglalta a már létező nemzetközi kapcsolatok népszerűsítésére és fejlesztésére irányuló kampányt is.

A Harvard Nemzetközi Szemináriuma

A CIA titokban politikatudományi professzorokat vont be, hogy segítsenek beazonosítani és beszervezni potenciális szövetségeseket az alapítványok által létrehozott csereprogramokban résztvevő külföldi diákok, akadémikusok és kormánytisztviselők köréből (Roelofs, 2003, 41. o.).

Ennek egyik kiemelkedő példája a Harvard Henry Kissinger vezetett Nemzetközi Szemináriuma (International Seminar); az 1951-es alapításkor még ő maga is posztgraduális hallgató volt. A program olyan külföldieket hívott meg, akik – Kissinger szavaival élve – „hazájukban gazdasági és politikai szempontból magas pozíciót töltöttek be”, és akik révén „kedvező színben lehetett feltüntetni az amerikai politikát ezekben az országokban” (idézi: Faludi, 1979).

A Nemzetközi Szemináriumot teljes egészében magánalapítványoktól származó támogatásokból finanszírozták; ezen alapítványok közül többről 1967-ben kiderült, hogy a CIA

fedőszerveként szolgáltak (Faludi, 1979; „CIA Financial Links”, 1967). Bár Kissinger tagadta, hogy tudomása lett volna a CIA támogatásáról, a William Elliott-tal (akitől a Nemzetközi Szeminárium igazgatói kinevezést kapta) folytatott levelezése ennek ellenkezőjét bizonyítja (Price, 2016, 104. o.).

Pszichológiai hadviselés

A legnagyobb támogatás a pszichológiának jutott, hiszen az akadémiai szféra képviselői kulcsszerepet játszottak a pszichológiai hadviselés kidolgozásában (Simpson, 1994)

Az 1950-es Troy-projekt egy három hónapig tartó kezdeményezés volt, a RAND munkatársa, Hans Speier irányítása alatt. A projekt keretében szakembereket vontak be az akadémiai szférából – főként az MIT-ről és a Harvardról –, azzal a céllal, hogy megvizsgálják a pszichológiai hadviselés új irányvonalait.

A Pszichológiai Stratégiai Tanács (Psychological Strategy Board, 1951–1953) feladata az volt, hogy összehangolja az amerikai kormány különböző szervei által folytatott pszichológiai hadviselési és propaganda-tevékenységeket. A testületbe elismert társadalomkutatókat neveztek ki (Oren, 2003, 145. o.).

Negyvennégy egyetem vett részt a CIA MKULTRA programjában (1953–1963); a program keretében mit sem sejtő alanyokon végeztek kísérleteket elektrosokk, sugárzás, titkos kábítószer-adagolás és egyéb gátlástalan módszerek alkalmazásával (McCoy, 2007, 29. o.). Bár a pénzeszközöket különféle fedőszervezeteken keresztül folyósították, a CIA-támogatásról néhány kulcsfontosságú személy mindegyik intézményekben tudott (Miyamoto, 2018, 17. o.).

A Ford Alapítvány és a marxizmus elleni támadások

A Ford Alapítvány igazgatója, McGeorge Bundy úgy fogalmazott, hogy „az Alapítvány minden tevékenysége tekinthető úgy is, mint ami »biztonságossá teszi a világot a kapitalizmus számára«” (idézi: Silk & Silk, 1981, 147. o.).

A Ford Alapítvány határozottan marxista-ellenes álláspontot képviselt. 1950-ben például a CIA-val közösen finanszírozta a Kulturális Szabadság Kongresszusa (Congress for Cultural Freedom – CCF) létrehozását; a szervezet küldetése Frances Stonor Saunders történész (2000, 1. o.) szerint az volt, hogy „kivonja Nyugat-Európa értelmiségét a marxizmus és a kommunizmus bűvköréből, és az »amerikai életforma« iránti elfogadóbb szemléletmód felé terelje őket”.

1951-ben a Ford Alapítvány megrendelte egy olyan jelentés elkészítését, amelyet „az alapítványtól függetlennek, objektív módon és az elfogadott tudományos normák szerint” összeállítottnak volt kötelező feltüntetni; a jelentés célja „a akadémiai szférában uralkodó marxizmus hiteltelenítése volt, különösen Nyugat-Európában” (Berman, 1983, 31. o.). Ehhez az kell, hogy megnyerjenek egy elismert tudóst, aki szándékosan összemossa a marxizmust a sztálinizmussal – ami intellektuálisan tisztességtelen.

A Ford Alapítvány és a viselkedéslélektan

1953-ban a Ford Alapítvány egyeztetett Allen Dullesszel, a CIA igazgatójával annak érdekében, hogy kidolgozzák, miként hasznosíthatnák a leghatékonyabban támogatási forrásaikat a CIA igényeinek megfelelő kutatási projektek finanszírozására (Cumings, 1999, 184. o.).

Az 1950-es és 1960-as években a Ford Alapítvány vezető szerepet játszott a magatartástudományi kutatások finanszírozásában. Clyde Barrow politológus (2017, 445. o.) szerint a behaviorizmus „hangsúlyt fektetett a bonyolult módszertani elvekre, modellekre és a kidolgozott adatgyűjtési technikákra, miközben kerülte az olyan alapvető politikai kérdéseket, mint faji és nemi egyenlőtlenség, munkaügyi konfliktusok, szegénység, valamint birodalmi hadviselési források."

Albert Somit és Joseph Tanenhaus politológusok 1967-ben úgy becsülték, hogy a tudományágukhoz eljutó alapítványi támogatások legalább 90 százaléka a Ford Alapítványtól származott (Somit & Tanenhaus, 1967, 765. o.).

A behaviorizmus dominanciája azzal járt, hogy a politikatudományon belüli alternatív megközelítések – például a marxizmus – háttérbe szorultak (Roelefs, 2012, 36. o.), hiszen - Noam Chomsky szavaival élve (2002, 138. o.) - ezek „az ember és a társadalom valóban lényeges problémái".

A társadalomra és a politikára vonatkozó koherens elmélet keresése

A Szovjetunió a marxizmus révén olyan elméleti társadalmi alapzattal rendelkezett, amely a 20. század közepén széles körű elismerést és tiszteletet élvezett – nem csupán a kommunista blokkon belül, hanem a nyugati baloldal jelentős köreiben is.

Ezzel szemben a Nyugatot az jellemezte, amit Gabriel Almond politológus (1950, 235. o.) „a társadalomról és a politikáról szóló koherens elmélet hiányának" nevezett, s ami „ideológiai zűrzavart" idézett elő. Almond arra szólította fel a társadalomtudományokat, hogy segítsék elő egy „demokratikus ideológiai konszenzus" kialakítását a probléma leküzdése és az „elitfegyelem" erősítése érdekében. Lényegében egy olyan „hitvallás megteremtését" szorgalmazta, amely ahhoz hasonlóan „egyesíthetné az amerikai elitet, mint ahogyan a kommunista elit tömörült a leninizmus köré" (Gilman, 2007, 53. o.).

Konszenzus-történetírás

Almond felhívására az úgynevezett „konszenzus-történetírás" volt az egyik válasz. Háttérbe szorult Charles Beard amerikai történelemről alkotott, osztályalapú értelmezése, és helyébe egy olyan új narratíva lépett, amely tévesen arra az állításra épült – ahogyan azt Richard Hofstadter (1989 [1948], xxviii., xxxiii. o.) megfogalmazta –, hogy az Egyesült Államokban „hiányoznak a mélyreható, tartós és következetes osztálykonfliktusok".

Bár az amerikai liberalizmus politikai ideológiaként csak az 1930-as évek közepén jelent meg (Gunnell, 2001), a konszenzus-történetírók úgy ábrázolták a liberalizmust, mint az amerikai

politika „életfontosságú központját” (Schlesinger, 1949), sőt, mint az Egyesült Államok „nemcsak meghatározó, hanem egyetlen szellemi hagyományát” (Trilling, 2012 [1950], xv. o.). Louis Hartz (1955) még tovább ment, amikor azt állította, hogy az Egyesült Államok – az európai történelem terhes öröksége nélkül – „liberálisnak született”.

Mindez nem csupán az Egyesült Államok feudális és arisztokratikus hagyományait hagyta figyelmen kívül, hanem a rabszolgaság történetét is. Ez nem volt más, mint a történelem ideológiai célok érdekében történő elferdítése.

Norman Dodd, aki az adómentes alapítványokat vizsgáló Reece-bizottság (1952–1954) kutatási igazgatójaként tevékenykedett, 1982-ben felfedte, hogy az alapítványok „az amerikai történelemoktatás megváltoztatását” kívánták elérni. Ezt úgy valósították meg, hogy finanszírozták a „megfelelő színvonalú” doktoranduszok képzését – akikkel közölték az elvárásokat, és akik később beépültek az Amerikai Történészek Szövetségébe (Dodd, 1982). A történettudományi szakmát ily módon sikerült uralom alá vonniuk.

Védelmi kérdésekkel foglalkozó értelmiségiek

McGeorge Bundy, a Harvard Bölcsész- és Természettudományi Karának dékánja 1955-ben úgy fogalmazott, hogy „az olyan egyetemek, amelyek nem törekszenek arra, hogy a lehető legmagasabb szintre fejlesszék az érdeklődést, az együttműködést és a megértést saját munkatársaik és a nemzetvédelmi erők tagjai között, nem látják el maradéktalanul a feladatukat” (idézi: Trumpbour, 1991, 14. o.).

Thomas Schelling – aki leginkább játékelméleti munkásságáról ismert – egy olyan „új akadémiai hivatásrendről” írt, amely az 1950-es években létszámában és befolyásában még azelőtt megnövekedett, mielőtt 1961-ben „beépült volna az establishmentbe, a külügyi és a védelmi minisztériumokba” (Schelling, 1979, 1. o.).

Az MIT politikatudományi tanszékének alapítója, Ithiel de Sola Pool (1966) az akadémikusok e felemelkedő rétegét „új mandarinoknak” nevezte; ezzel arra a képzett, választás útján nem legitimált bürokratikus elitre utalt, ami képessé vált a szakpolitikák és a közigazgatás befolyásolására.

Az e korszakra később visszatekintő kutatók azonban nem befolyást, hanem inkább szolgaságot láttak. Mark Solovey politológus (2001, 196. o.) szerint például – bár a kutató „mélyen a hatalom folyosóin belül” mozgott – oda csupán a hatalom szolgájaként, a tényleges hatalommal bírók tanácsadójaként lépett be.

A birodalom szolgálatába állított ész

John Trumpbour harvardi történész (1989, 54. o.) azt írta, hogy az ész – olykor annak sajátos, technokrata változata – „a nemzetbiztonsági apparátus szolgálatába” állt; ezt „a birodalom szolgálatába állított észnek” nevezte.

A birodalmat szolgáló észre jó példa Thomas Schelling (2020, 124–130. o.) azon állítása, miszerint az Egyesült Államok „önmérsékletet” tanúsított a koreai háború során, mivel nem bombázta Kína területét, és nem vetett be nukleáris fegyvereket.

A valóságban – ahogyan Charles Armstrong történész (2009, 1. o.) kifejti – az amerikai légierő több bombát (köztük napalmot) dobott Észak-Koreára, mint amennyit a második világháború során a teljes csendes-óceáni hadszíntéren bevetett, ezzel a lakosság megdöbbentő mértékű, 10–15%-át elpusztítva. „Önmérsékletről" szó sem volt.

A védelmi kérdésekkel foglalkozó értelmiségiek ily módon a háborús propaganda intellektuálisan kifinomult formájaként szolgáltak.

Chomsky (1967) az amerikai külpolitikával foglalkozó kiemelkedő kommentátorok (például Arthur Schlesinger, Walt Rostow, Irving Kristol, Herman Kahn és Daniel Bell) írásait úgy jellemezte, mint amelyekre „az igazság iránti érdeklődés növekvő hiánya", valamint „az amerikai cselekedetekkel kapcsolatos – valódi vagy színlelt – naivitás jellemző, ami megdöbbentő méreteket ölt".

Tanácsadók a Princeton-ról

A „Princeton Consultants" (princetoni tanácsadók) csoportja Allen Dulles CIA-igazgató által az 1950-es évek végén életre hívott felsőoktatási és gyakorlati szakemberekből álló titkos testület volt. A csoport kulcsszerepet játszott az évente elkészülő, mintegy félszáz nemzeti hírszerzési felmérés (National Intelligence Estimates) összeállításának előkészítésében. John Cavanagh (az Institute for Policy Studies egykori igazgatója) véleménye szerint munkájuk „az 1950-es és 1960-as (és feltehetően az 1970-es) évek folyamán számos brutális és gyakran törvénytelen, titkos művelethez szolgálhatott hírszerzési alapul [...]" (Cavanagh, 1980).

A Camelot-projekt

A Camelot projekt (1964/65) a Pentagon felkelés-elhárítási projektje volt, amit a Special Operations Research Organisation (Különleges Műveletek Kutatási Szervezete) finanszírozott

Ha a Camelot projektet végigvitték volna, az lett volna a történelem legnagyobb társadalomtudományi vállalkozása: becslések szerint 6 milliárd dollárt költöttek volna arra a kutatásra, aminek célja a kommunista forradalmak megelőzése volt mintegy 30 fejlődő országban (Solovey, 2001, 171. o.). A projektben számos vezető amerikai politológus vett részt. A Camelot projekt így – van der Pijl (2014, 163. o.) szavaival élve – valójában „magának a kutatásnak az átalakítását, valamint az egyetemek és agytrösztök amerikai hadigépezet meghosszabbított karjává tételét" jelentette.

A CIA, a Ford Alapítvány és az indonéziai puccs

1956-ban a Ford Alapítvány ösztöndíjak finanszírozásába kezdett, lehetővé téve indonéz hallgatók számára, hogy felsőfokú tanulmányokat folytassanak Berkeley-ben, Yale-ben és Cornellben.

Miután az Egyesült Államok és Nagy-Britannia által támogatott 1965-ös katonai puccs nyomán kezdetét vette a Szuharto-diktatúra, amerikai képzésben részesült közgazdászok – köztük a Ford által támogatottak, valamint a Stanford Kutatóintézet által közvetített 170

szakember – kerültek indonéziai közigazgatási pozícióba, annak érdekében, hogy az Egyesült Államok közvetett irányítása alatt tevékenykedjenek (Ransom, 1974, 96. o.; vö. Parmar, 2012, 258. o.).

A puccs – ami a világ harmadik legnagyobb kommunista pártjának felszámolásához és emberek százezreinek lemészárlásához vezetett – van der Pijl (2014, 174. o.) szerint „mind az amerikai politikai hatóságok, mind a nagy alapítványok által finanszírozott társadalomkutatók" cinkos közreműködésével zajlott le.

Az Amerikai Politikatudományi Társaság (APSA) botránya (1967)

1967 februárjában kiderült, hogy az Amerikai Politikatudományi Társaság (APSA) igazgatója, Evron Kirkpatrick, valamint kincstárnoka, Max Kampelman elnökként, illetve alelnökként irányították az Operations and Policy Research, Inc. nevű, a CIA által fedőszervként működtetett szervezetet; ez utóbbi társadalomkutatók százait foglalkoztatta titokban az Egyesült Államok külpolitikáját támogató könyvek népszerűsítése érdekében.

Korábbi, külügyminisztériumi munkája során Kirkpatrick részt vett abban a folyamatban, amelyet Ido Oren politológus (2003, 155–156. o.) „tudományos munkának álcázott propaganda megszervezéseként" ír le. Oren megjegyzi, hogy Kirkpatrick „nevét és tudományos tekintélyét adta olyan ellenpropagandát szolgáló könyvekhez, amelyek – bár látszólag magánkiadók gondozásában jelentek meg – valójában a külügyminisztérium kutatóinak tollából származtak."

Kampelman az APSA kincstárnokaként titkos CIA-forrásokhoz jutott olyan közvetítő szervezeteken keresztül, mint például az Asia Foundation; emellett Kirkpatrickkal összejátszva gondoskodtak arról, hogy az APSA jelentős összeget utaljon át Kirkpatrick magánnyugdíjalapjába (Barrow 2017, 461. o.; Oren 2003, 157. o.).

A CIA befolyása az egyetemeken

Bruce Cummings történelemprofesszor szerint „A CIA-val kapcsolatban álló oktatók az 1960-as években olyan nagy befolyással bírtak, hogy az akadémiai szféra alapelveiet védelmező kritikusokat fanatikus radikálisoknak tüntették fel" (Cumings, 1997, 19. o.)

Az MIT munkatársa, Ithiel de Sola Pool 1966-ban nyíltan szorgalmazta, hogy a társadalomtudományokat állítsák a CIA szolgálatába (1966, 111–114. o.). Eközben a CIA igazgatója, William Raborn admirális „büszke volt az akadémiai szféra és az ügynökség közötti élénk kapcsolatra" (van der Pijl, 2014, 167. o.). A szövetségi ügynökségek oktatásra gyakorolt titkos befolyásával kapcsolatos, egyre növekvő közfelháborodás hatására azonban egy kongresszusi bizottság 1967 márciusában javasolta, hogy „egyetlen szövetségi ügynökség se nyújtson semmilyen titkos pénzügyi segítséget vagy támogatást – sem közvetlen, sem közvetett formában – az ország oktatási intézményeinek vagy magánjellegű önkéntes szervezeteinek" (idézi: Johnson, 2019, 3. o.). Még ugyanabban az évben elfogadták azt a szövetségi törvényt, ami megtiltotta a CIA számára az egyetemi kutatások titkos finanszírozását (Trumpbour, 1991, 14. o.).

A CIA által támogatott tudományos kutatások folytatódása 1967 után

Loch Johnson politológus megjegyezte, hogy több mint száz amerikai főiskola és egyetem több száz professzora folytatta névtelenül olyan könyvek és szakcikkek kutatását és írását, amelyeket titokban a CIA finanszírozott (Johnson, 2019, 3. o.)

Egy 1968. augusztus 5-ei bizalmas feljegyzés szerint Earl Clinton Bolton, a Kaliforniai Egyetem (UC) alelnöke védelmi stratégiát javasolt a CIA-val való kapcsolattartással vádolt akadémikusok számára, és a CIA megbízásából végzett tudományos tevékenység érdekében javasolt egy „nagyon átgondolt, proaktív PR-programot" is (idézi: Cavanagh, 1980)

Nyilvánvaló volt, hogy az egyetemi vezetőket nem lehetett eltéríteni attól, hogy fenntartsák kapcsolataikat a CIA-val. 1976-ban George H.W. Bush, a CIA igazgatója kijelentette, hogy az amerikai hírszerzés inkább épít „a kutatók közösségére, mintsem a kémek hálózatára" (idézi: Trumpbour, 1991, 14. o.). A CIA-nak nyilvánvalóan nem állt szándékában lazítani az akadémiai szféra feletti befolyásán.

„Politika-orientált értelmiségiek"

David Rockefeller bizalmasa, Zbigniew Brzezinski kritikával illette az általa „intellektuális másként gondolkodónak" nevezett típust – azt, aki „szerepét nagyrészt társadalomkritikai megnyilvánulásokban látja" –, és ehelyett úgy vélte, hogy az értelmiségieknek inkább „speciális kormányzati feladatokba bekapcsolódó szakértőkké és specialistákká kellene válniuk, [valamint] olyan általános szemléletű integrátorokká, akik a gyakorlatban a hatalmon lévők udvari ideológusaiként működnek" (idézi: Chomsky, 1969, 32. o.).

A Háromoldalú Bizottságban (Trilateral Commission) velük együtt tevékenykedő Samuel Huntington – a Harvard professzora – hasonlóképpen tett különbséget az „értékorientált" és a „politika-orientált" értelmiségiek között, utóbbiak szerepét támogatva (Crozier et al., 1975).

Inderjeet Parmar professzor szerint a Ford Alapítvány „Chile földjén kívánta meghonosítani a politikaorientált társadalomtudós »amerikai« modelljét: a bármely mainstream politikai párt vagy kormányzat szolgálatába állni képest típust, azáltal, hogy [állítólagosan] »objektív« tanácsokkal látja el őket" (Parmar, 2012, 191. o.).

Az 1973-as, Chile demokratikusan megválasztott elnöke, Salvador Allende elleni CIA-puccsot – az indonéziai vérfürdőre utalva – „Jakarta-hadműveletnek" nevezték el; a folyamat hasonló mintázatot követett, amennyiben a hatalomátvételt a Ford Alapítvány által finanszírozott és az Egyesült Államokban képzett közgazdászok támogatása és helyzetbe hozása kísérte (Parmar, 2017, 113–114. o.).

Tudományos köntösbe bújtatott propaganda

A hatalmon lévők „házi ideológusai” folytatták tevékenységüket. Herman és Chomsky (1979, p. 68) felfigyeltek a következőkre:

> Ritkán ábrázolták az Egyesült Államokat a tömegmédiában vagy a mainstream tudományos diskurzusban úgy, mint amely saját gazdasági-imperialista érdekeit érvényesíti – méghozzá az útjában álló népek kárára –, ahogyan tevékenységét sem írták le felforgató tevékenységként vagy nyílt agresszióként (Herman és Chomsky, 1979, 68. o.).

Ennek nyilvánvaló példájaként említették azt a tendenciát, hogy Kínát „terjeszkedőként”, az Egyesült Államokat pedig a kínai agresszióra reagáló félként tüntetik fel – miközben katonai támaszpontokkal vették körül Kínát, támogatták Tajvant, és részt vettek a szomszédos Vietnam „teljes körű elpusztításában”.

Chomsky (1982, 94. o.) a *Foreign Affairs* szerkesztőjének, James Chase-nek az amerikai külpolitikáról szóló írásaival kapcsolatban így fogalmazott:

> Vajon ezen esetek közül melyikben motiválta az amerikai beavatkozást az emberi jogok iránti aggodalom, illetve a liberális, pluralista demokráciák melletti kiállás? Különösen érdekes és fontos kérdés, hogy ilyen teljes képtelenségeket komoly arccal lehet megfogalmazni, és azokat a sajtó, sőt a tudományos élet is komolyan veszi.

Az embernek erről eszébe juthat Jacques Ellul 1965-ös megjegyzése a *Pravda* propagandájával kapcsolatban: azt „nemcsak a hatóságok, hanem az értelmiségiek is komolyan vették” (Ellul, 2006, 9. o.). A nyugati értelmiségiek tehát nem sokban különböztek szovjet kollégáiktól abban a tekintetben, mennyire voltak fogékonyak a propagandára, és mennyire voltak hajlandók azt terjeszteni.

A CIA befolyása a Reagan-korszakban

A Reagan-kormányzat által 1984-ben meghirdetett program keretében a Nemzetbiztonsági Tanács határozta volna meg, mely kutatások szolgálják leginkább az Egyesült Államok kormányzati érdekeit (Ege, 1984, 43. o.).

Konrad Ege újságíró azt írta, hogy a „jövedelmező Pentagon-szerződések és a CIA-val ápolt szoros kapcsolat” már „számos egyetemet szorosan a »nemzetbiztonsági apparátushoz kötött”, és sok amerikai professzornak „nem okozott lelkiismeret-furdalást, hogy a CIA és a Pentagon számára végezzen kutatást” (Ege, 1984, 43. o.).

A Kaliforniai Egyetem Hallgatói Szövetsége (Student Cooperative Union) kifogásolta a helyzetet, mondván: „Amíg az egyetem a CIA kiszolgálójaként, illetve »akadémiai« és propaganda-céljainak fedőintézményeként működik, addig az az állítás, miszerint az egyetem nyitott és demokratikus intézmény, puszta színjáték” (idézi: Ege, 1984, 44. o.).

A Harvard és a CIA

1985-ben kiderült, hogy Huntington és kollégája, Nadav Safran (a Közel-keleti Tanulmányok Központjának igazgatója) rendszeresen részesült CIA-támogatásban; Safran e forrást egy 1986-os konferencia finanszírozására használta fel anélkül, hogy erről tájékoztatta volna a résztvevőket.

1986-ban a CIA finanszírozta Huntington és harvardi kollégája, Richard K. Betts közös tanulmányát, amely a Harvard *International Security* című folyóiratában jelent meg – maga a folyóirat szintén részesült „a Hivatal [a CIA] nem nyilvánosságra hozott támogatásában" (Johnson, 2019, 5. o.). Huntington és Betts csak egy évvel később ismerte el a CIA-támogatás tényét.

Ernest May és Richard Neustadt 1988-ban 1,2 millió dolláros támogatást kapott a CIA-tól; ez csupán egy volt azon számos jelentős szerződés közül, amelyek a nyolcvanas évek végén a Harvardhoz kerültek, és amelyek jól példázták Derek Bok harvardi rektor elkötelezettségét a CIA számára végzett – általa „nyitottnak" nevezett – kutatások iránt (Trumpbour, 1991, 15. o.).

A Harvard és a hadsereg

1977 és 1988 között – Graham Allison dékánsága idején – a Harvard Kennedy School of Government alapítványi vagyona több mint a tízszeresére nőtt, miközben az intézmény „erősen átitatódott a Védelmi Minisztérium támogatásaival" (Trumpbour, 1991, 15. o.).

1984-ben „National Security Fellows" (Nemzetbiztonsági Ösztöndíjasok) elnevezésű program indult a Kennedy Schoolban, amibe magas rangú amerikai és külföldi katonai vezetőket vontak be.

A Harvard oktatói azon versengtek, hogy támogassák az Egyesült Államok részvételét az öbölháborúban.

Köztük volt a Kennedy School munkatársa, Richard Haass (Bush elnök „tárgyalásokat kizáró" stratégiájának egyik kidolgozója), a Kennedy School két korábbi dékánja (Graham Allison és Joseph Nye), valamint Nadav Safran és Laurie Mylroie (Trumpbour, 1991, 15. o.).

A „muszlim fenyegetés" kimunkálása

Huntington „civilizációk összecsapása" tézise először 1993-ban jelent meg a Council on Foreign Relations (Külkapcsolatok Tanácsa) *Foreign Affairs* című folyóiratában. Bár az Egyesült Államokat érő hagyományos, állami szintű fenyegetések 1989-re nagyrészt megszűntek, Huntington azzal érvelt, hogy a kultúrában és a vallásban gyökerező új veszélyek jelennek majd meg: a „Nyugatra" nézve különösen az „iszlám" jelenthet majd fenyegetést.

Richard Betts – aki 1986-ban társszerzője volt a Huntingtonnal közösen írt, korábban említett CIA-cikknek, és ekkoriban a CFR nemzetbiztonsági tanulmányokért felelős igazgatója volt – a *Foreign Affairs* hasábjain arra figyelmeztetett, hogy „az ellenségek megkísérelhetik megbüntetni az Egyesült Államokat azáltal, hogy katasztrófákat idéznek elő amerikai

városokban", és külön kiemelt egy „radikális iszlám csoport" jelentette fenyegetést (Betts, 1998, 27., 39. o.).

Az új Pearl Harbor

Brzezinski (1997, 210. o.) 1997-ben amellett érvelt, hogy „az USA primátusa" elv geostratégiai követelményei a korábban a Szovjetunióhoz tartozó területek feletti ellenőrzés megszerzését is jelentik, különösképp a közép-ázsiai olajban gazdag régiókét.

A probléma – fejtette ki – abban rejlett, hogyan lehetne meggyőzni a szkeptikus amerikai közvéleményt egy ilyen terv elfogadásáról; ez a feladat „nehéznek bizonyulna [...] kivéve egy valóban hatalmas és széles körben érzékelt, közvetlen külső fenyegetés esetét" (Brzezinski, 1997, 35–36., 210. o.). Erre azonban létezett történelmi példa: az amerikai állampolgárok „nagyrészt a Pearl Harbor elleni japán támadás sokkoló hatása miatt támogatták Amerika részvételét a második világháborúban" (Brzezinski, 1997, 25. o.).

Egy 1998-as, a *Foreign Affairs* folyóiratban megjelent cikkben Philip Zelikow, Ashton B. Carter és John Deutch volt CIA-igazgató (akik mindannyian kötődtek a Harvardhoz vagy az MIT-hez) egy olyan „átalakító erejű eseményre" figyelmeztettek, amely – „akárcsak Pearl Harbor [...] – múltunkat és jövőnket egy »előtte« és »utána« időszakra osztaná ketté" (Carter, Deutsch és Zelikow, 1998, 81. o.). Előrejelzésük szerint egy ilyen „katasztrofális terrorcselekmény" nyomán „drákói intézkedéseket" vezethetnének be, „korlátozhatnák a polgári szabadságjogokat, lehetővé tehetnék a polgárok szélesebb körű megfigyelését, a gyanúsítottak őrizetbe vételét és halálos erő alkalmazását is".

A Project for a New American Century (2000, 51. o.) – aminek alapítói között ott volt Paul Wolfowitz, a Johns Hopkins Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Felsőfokú Iskolájának (SAIS) dékánja is – azt állította, hogy „katasztrofális és katalizátorként ható esemény – például egy új Pearl Harbor – hiányában Amerika védelmi képességeinek újjáépítése" elhúzódó folyamat lenne.

A beteljesedett jóslat

Amikor 2001. szeptember 11-én bekövetkezett az új Pearl Harbor, úgy tűnt, beigazolódtak a tudományos-hírszerzési körök jóslatai: az Egyesült Államok földjén elkövetett katasztrofális terrorcselekményért – ami az úgynevezett „terrorizmus elleni háború" ürügyéül szolgált – muszlimokat tettek felelőssé.

Néhány héttel később lépfene-támadásokkal keltettek olyan félelem légkört, amelyben szinte minden ellenkezés nélkül elfogadtathatták az USA PATRIOT törvényt (MacQueen, 2014).

A „9/11" előtt három hónappal a Johns Hopkins Egyetemen tartott „Dark Winter" (Sötét tél) elnevezésű szimuláció egy Egyesült Államok elleni lépfene-támadást modellezett, azt feltételezve, hogy „Irak esetleg átadhatta a támadásokhoz szükséges technológiát az Afganisztánban működő terrorszervezeteknek" (lásd Hughes, 2026).

Nehéz elhessegetni azt az érzést, hogy Afganisztán és Irak lerohanását előre megtervezték - tudományos-hírszerzési körök közreműködésével.

A „9/11” hivatalos narratívájának tudományos támogatása

A tudományos élet képviselői immár 25 éve – igen kevés kivételtől eltekintve – szégyenletes módon elzárkóznak attól, hogy kivizsgálják a „9/11” eseményekre vonatkozó tudományos bizonyítékokat (Hughes, 2020).

Amint David Ray Griffin és Peter Dale 2007-ben megírta:

> „Annak a felismerése, hogy a szeptember 11-ről szóló hivatalos narratíva hazugság, rendkívüli jelentőségű felfedezés kellene hogy legyen. Ennek ellenére a mainstream média és a tudományos közösség tagjainak többsége mindmáig elutasítja az alternatív narratíva alátámasztására bemutatott bizonyítékok kivizsgálását” (Griffin & Scott, 2006, vii. o.).

A tudományos értelmiség egyetlen tagja sem „tűri meg – nemhogy kezdeményezné – a terrorizmus elleni háború hátterére és következményeire irányuló komoly kutatást”; ehelyett „egy nyilvánvaló átverést fogadnak el igazságnak” (van der Pijl, 2014, 234. o.).

Akadémiai támogatás a „terror elleni háborúhoz”

Willem de Lint kriminológus (2021, 204. o.) megjegyzi, hogy az akadémiai szférákban folyó diskurzusban a hivatalos narratívák „úgy reprodukálódnak, mintha azok problémamentesek lennének”.

Valóban, a tudományos élet képviselői nemcsak hogy nem kérdőjelezték meg a hivatalos „szept. 11.”-i narratívát, hanem feltétel nélküli támogatásukról biztosították az abból fakadó, úgynevezett „terrorizmus elleni háború” narratíváját is.

2002 februárjában például hatvan - keményvonalas álláspontot képviselő - akadémikus tett közzé nyilatkozatot a *Washington Post*ban. Ebben olyan fogalmakkal érveltek, mint az „értékek”, az „egyetemes emberi erkölcs”, az „igazságos háború” stb. (Institute for American Values, 2002). Ekkorra az „Enduring Freedom” (Tartós Szabadság) hadművelet már tízezernyi afgán civil életét követelte – pedig ez csupán az Egyesült Államok valaha volt leghosszabb háborújának kezdete volt.

A „terrorizmus elleni háború” nyomán kialakult új McCarthysta légkörben az akadémiai szféra – Sheldon Wolin politikai teoretikus (2008, 68. o.) kifejezésével élve – „önmagát pacifikálta”. Az 1960-as évekkel ellentétben – amikor a vietnami háborúval szembeni ellenállás olyan mértékű volt, hogy politikusok és közírók a kampuszok „pacifikálásának” szükségességéről beszéltek – az egyetemek az iraki háború kapcsán némaságba burkolóztak.

Wolin (2008, 68. o.) érvelése szerint ennek az volt az oka, hogy a „hűséges értelmiség” a „kormányzati megbízások, vállalati és alapítványi források, az egyetemi és vállalati kutatók közös projektjei, valamint a tehetős magánadományozók” együttes hatása révén „zökkenőmentesen integrálódott a rendszerbe”.

Az egyetemek 21. századi militarizálódása

Ahogyan arra Henry Giroux (2009) rámutat, a felsőoktatás és a tudományos élet a „9/11” utáni időszakban egyre inkább militarizálódott (vö. Stavrianakis, 2006; Scripps, 2018).

Már 2002-ben mintegy 350 amerikai főiskola és egyetem vett részt Pentagon által finanszírozott kutatásokban, ahol a jelentős összeg áramlott a természettudományokhoz és a mérnöki tudományokhoz (lásd Giroux, 2007, 53. o.).

A DARPA 2006-ban indított „Young Faculty Award” (Fiatal Oktatói Díj) programja a „fiatal kutatói pozícióban lévő feltörekvő tehetségeket” célozza meg, segítve őket abban, hogy „kutatási elképzeléseiket a nemzetbiztonsági igények kontextusában fejlesszék tovább” (DARPA, é.n.).

Az afganisztáni és az iraki háborúk arra késztették az amerikai hadsereg katonai akadémiáját (US Army War College), hogy a „humán terep rendszer” (human terrain system) modelljének keretében keressen „műveleti szempontból releváns társadalomtudományi kutatásokat” (Sims, 2015). Ahogyan arra David Price (2016) rámutatott, ilyen módon az antropológia fegyverré vált.

Joan Roelofs professor emeritus (2021) megjegyzi, hogy az amerikai felsőoktatási intézmények „hatalmas, a Védelmi Minisztériumtól (DoD) származó kutatási megbízásokat” és fegyvergyártó vállalatoktól érkező támogatásokat kapnak, továbbá számos kuratóriumi tagjuk és vezetőjük rendelkezik katonai kapcsolatokkal. Szoros együttműködést tartanak fenn olyan katonai intézményekkel, mint például a Haditengerészeti Katonai Akadémia (Naval War College), tartalékos tisztképző programokat működtetnek, és hozzájárulnak a militarizmus elfogadtatásához, miközben a hagyományos bölcsészettudományi tanszékek háttérbe szorulnak vagy megszűnnek.

A felsőoktatás és a Világgazdasági Fórum

A Világgazdasági Fórum (WEF) 2006-ban hozta létre az Egyetemi Vezetők Globális Fórumát (Global University Leaders Forum). A WEF leírása szerint ez nem más, mint „a globális szemléletű, jövőorientált és megoldásközpontú egyetemi vezetők kizárólag meghívásos alapon szerveződő közössége, akik elkötelezettek a Fórum azon küldetése mellett, hogy javítsanak a világ állapotán” (WEF).

Ezen egyetemi vezetők közül ketten – Mark Dodgson (Queensland) és David Gann, az Oxfordi Egyetem rektorhelyettese (Dodgson & Gann, 2020) – 2020-ban azt írták a WEF számára, hogy „az egyetemeknek fokozott erőfeszítéseket kell tenniük a vállalatokkal, kormányokkal és civil szervezetekkel való együttműködés terén, miközben azok új üzleti modelleket és szakpolitikákat keresnek a »nagy újraindítás« (Great Reset) elősegítésére”.

Ki gondolta volna, hogy az egyetemek feladata egy globális állami-magánszférabeli partnerség (PPP) támogatása, nem pedig a tudás és a kritikai gondolkodás fejlesztése?

Következtetések

Lyndon LaRouche – írói álnéven – 1974-ben megjegyezte:

> A kormányzati és jelentős alapítványok, valamint a vállalati és tehetős magánszemélyektől származó finanszírozás ellenőrzése révén nem jelent nehézséget annak a meghatározása, hogy mely programok kapjanak támogatást, de az oktatók kiválasztásának irányítása sem, akik aztán vezető pozíciókba kerülnek[...]. (Marcus, 1974, 8–9. o.)

Anthony C. Sutton 1976-ban azt írta:

> Az ezen elit által ellenőrzött alapítványokon keresztül az akadémiai szféra készséges és gerinctelen „konzervatívok" és „liberális" szereplőinek kutatásait olyan mederbe terelték, amely az elit céljait szolgálta; e cél lényegében a felforgató és alkotmányellenes hatalmi gépezet fenntartása volt. (Sutton, 2016, 173. o.)

Fél évszázaddal később alig változott valami. Az akadémiai tudástermelést nagymértékben meghatározza az a hatalmi struktúra, amelybe az beágyazódik.

David Price antropológus szerint:

> Az elhunyt milliomosokról elnevezett adómentes alapítványok térnyerése és a kutatási forrásokat kereső [kutatók] egymásra találása új életet lehelt Marx azon megfigyelésébe, miszerint „minél inkább képes az uralkodó osztály magához vonzani az elnyomott osztály legkiválóbb embereit, annál szilárdabb és veszélyesebb az uralma". (Price, 2016, 105. o.)

Az a tény, hogy az uralkodó osztály képes volt maga mellé állítani a legkiválóbb elméket, azt jelenti, hogy nincs olyan értelmiség, amely hajlandó és képes lenne kimondani az igazságot a hatalommal szemben.

Marx (1843) „minden létező könyörtelen kritikájának" az elvét szorgalmazta – olyan kritikát, amely könyörtelen abban az értelemben, hogy a kritika sem a feltárt eredményektől, sem a fennálló hatalommal való konfliktustól nem riad vissza.

A mai akadémiai világ ennek az ellenkezőjét képviseli. Az „akadémiai szabadságról" szóló üres szólamok dacára olyannyira befolyása alá került az uralkodó hatalomnak, hogy a hivatalos narratívákat már nem meri megkérdőjelezni.

Muriel Cozette nemzetközikapcsolat-kutató egy nyilvánvaló logikai összefüggésre mutat rá:

> A hatalomnak az erkölcs álcája mögé kell bújnia ahhoz, hogy hatékony lehessen, és cselekedetei legitimnek tűnjenek. E törekvésében a hatalom előszeretettel keresi a tudósok kegyeit, mivel ők az igazság őrzői. A hatalom mindent megtesz azért, hogy korrumpálja a tudósokat, és rávegye őket a hatalmi politika igazolására [...] (Cozette, 2008, 21. o.)

Lényegében pontosan ez történt. Az akadémiai szféra annyira elkorcsosult, hogy a hatalom felülkerekedett az igazságon.

Mindez mélyreható erkölcsi kérdéseket is felvet. Ahogyan Chomsky 1967-ben írta:

> Az értelmiségiek vannak abban a helyzetben, hogy leleplezzék a kormányok hazugságait [...] A nyugati demokrácia kiváltságos kisebbsége számára adott a lehetőség – az idő, az eszközök és a képzettség –, hogy felkutassa az igazságot, ami a torzítások és a hamis ábrázolások, az ideológia és az osztályérdekek fátyla mögött rejtőzik; ezen keresztül tárulnak elénk a jelenkori történelem eseményei. Az értelmiségiek felelőssége tehát – egyedi kiváltságaikra való tekintettel – sokkal nagyobb, mint [az átlagembereké]. (Chomsky, 1967)

Amikor az értelmiségiek elmulasztják leleplezni a kormányzati hazugságokat, és ehelyett különféle módokon a hatalom racionalizálásának szolgálatán dolgoznak, megszegik polgári kötelességüket. „A tudományos munka eltorzítása veszélyt jelent az egész társadalomra nézve" – írta Chomsky (1969) –, és „nyomós érvek szólnak amellett, hogy az egyetemi szféra jelentős mértékben visszaélt a közvélemény bizalmával."

Ha ez igaz volt az 1960-as évek végén, vajon mennyivel súlyosabb a probléma ma? A „9/11" események körüli negyedszázados hallgatás révén a tudományos szféra hozzájárult annak a „nagy hazugságnak" a legitimálásához, amiből a „terrorizmus elleni háború" összes borzalma fakadt.

A tudományos életnek a Covid-korszak atrocitásaiban való bűnrészessége külön témát érdemel, ami önálló előadást igényelne ahhoz, hogy kellőképpen tárgyalható legyen.

Napjainkban az egyetemek olyan technológiák fejlesztésében segédkeznek, amelyeket prediktív rendészeti tevékenységre, automatizált hadviselésre, tömeges megfigyelésre és a digitális tekintélyelvűség különféle formáira használnak, miközben tevékenységüket a nemzetbiztonság fogalmával igazolják. E technológiák – Henry Giroux (2026) szavaival élve – arra szolgálnak, hogy „mélyítsék az egyenlőtlenséget, kiterjesszék az állami erőszakot, csorbítsák a polgári szabadságjogokat, és hozzájáruljanak civilek – köztük gyermekek – elpusztításához".

A tudományos szféra „nemzetbiztonsági" ügyekbe való, zsoldosjellegű beágyazottsága végső soron azt jelenti, hogy tevékenysége alapvetően nem a társadalom javát és semmiképpen sem az igazság érvényesülését szolgálja.

Hivatkozások

Almond, G. A. (1950). The American people and foreign policy. Harcourt, Brace, and Company.

Armstrong, C. K. (2010). The destruction and reconstruction of North Korea, 1950–1960. The Asia-Pacific Journal, 7(1), 1–9.

Atomic Heritage Foundation. (2014, June 5). Security and Secrecy. https://ahf.nuclearmuseum.org/ahf/history/security-and-secrecy/.

Barrow, C. W. (2017). The political and intellectual origins of new political science. New Political Science, 39(4), 437–472.

Berman, E. H. (1983). The influence of the Carnegie, Ford, and Rockefeller Foundations on American foreign policy: The ideology of philanthropy. State University of New York Press.

Betts, R. K. (1998). The new threat of mass destruction. Foreign Affairs, 77(1), 26–41.https://doi.org/10.2307/20048360.

Brown, K. (2020). The big secret in the academy is that most research is secret. Academe Magazine. https://www.aaup.org/academe/issues/106-1/big-secret-academy-most-research-secret.

Brzezinski, Z. (1997). The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives. Basic Books.

Cavanagh, J. (1980, April 29). Dulles papers reveal CIA consulting network. Forerunner. http://www.namebase.net:82/campus/consult.html.

Carter, A. B., Deutsch, J., & Zelikow, P. (1998). Catastrophic terrorism: Tackling the new danger. Foreign Affairs, 77(6), 80–94. https://www.belfercenter.org/publication/catastrophic-terrorism-tackling-new-danger.

Chomsky, N. (1967, February 23). The responsibility of intellectuals. The New York Review of Books. https://chomsky.info/19670223/.

Chomsky, N. (1969, January 2). The menace of liberal scholarship. The New York Review of Books, 11, 29–38. https://chomsky.info/19690102/.

Chomsky, N. (2002). American power and the new mandarins. Penguin.

Chomsky, N., & Herman, E. S. (1979). The Washington connection and Third World fascism. South End Press.

CIA Financial Links. (1967, April 15). The Harvard Crimson. https://www.thecrimson.com/article/1967/4/15/cia-financial-links-phumphrey-doermanns-report/.

Cozette, M. (2008). Reclaiming the critical dimension of realism: Hans J. Morgenthau on the ethics of scholarship. Review of International Studies, 34(1), 5–27. https://doi.org/10.1017/S0260210508007882.

Crozier, M. J., Huntington, S. P., & Watanuki, J. (1975). The crisis of democracy: Report on the governability of democracies to the Trilateral Commission. New York University Press. http://www.trilateral.org/download/doc/crisis_of_democracy.pdf.

Cumings, B. (1997). Boundary displacement: Area studies and international studies during and after the Cold War. Bulletin of Concerned Asian Scholars, 29(1), 6–26.

Cumings, B. (1999). Parallax visions: Making sense of American-East Asian relations. Duke University Press.

DefenseAdvanced Research Projects Agency. (n.d.). Young Faculty Award. https://www.darpa.mil/work-with-us/communities/academia/young-faculty-award.

de Lint, W. B. (2021). Blurring intelligence crime: A critical forensics. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-0352-5.

Dodd, N. (1982). Interview with G. Edward Griffin[Interview transcript]. https://avalonlibrary.net/Norman_Dodd/Transcript_of_Norman_Dodd_Interview_w_G.%20Edward_Griffin_%281982%29.pdf.

Dodgson, M., & Gann, D. (2020, July 3). Great Reset: What university entrepreneurship can bring to the post-COVID world. World Economic Forum. https://www.weforum.org/stories/health-and-healthcare-systems/university-entrepreneurship-post-covid-19-world/.

Ege, K. (1984, June-August). Rutgers University: Intelligence goes to college. CounterSpy, 42-4.https://web.archive.org/web/20181116001051/http://www.namebase.net:82/campus/ege.html.

Ellul, J. (2006). The characteristics of propaganda. In G. S. Jowett & V. O'Donnell (Eds.), Readings in propaganda and persuasion: New and classic essays(pp. 1–50). SAGE Publications.

Faludi, S.C. (1979, November 16). Kissinger, Harvard and the FBI. The Harvard Crimson. https://www.thecrimson.com/article/1979/11/16/kissinger-harvard-and-the-fbi-phenry/.

Gilman, N. (2007). Mandarins of the future: Modernization theory in Cold War America. Johns Hopkins University Press.

Giroux, H. A. (2007b). The university in chains: Confronting the military-industrial-academic complex. Paradigm Publishers.

Giroux, H. A. (2026). Higher education must not become a research arm of militarized power. Truthout. https://truthout.org/articles/higher-education-must-not-become-a-research-arm-of-militarized-power/.

Griffin, D. R., & Scott, P. D. (Eds.). (2006). 9/11 and American empire: Intellectuals speak out. Olive Branch Press.

Gunnell, J.G. (2001). The archaeology of American liberalism. Journal of Political Ideologies, 6(2), 125–145.

Hartz, L. (1955). The liberal tradition in America. Harcourt, Brace, Jovanovich.

Hofstadter, R. (1989). The American political tradition and the men who made it. Knopf.

Hughes, D. A. (2020). 9/11 truth and the silence of the IR discipline. Alternatives, 45(2), 55–82. https://doi.org/10.1177/0304375419898334.

Hughes, D. A. (2026, June 6). Johns Hopkins early bioterrorism scenarios. David A. Hughes. https://dhughes.substack.com/p/johns-hopkins-early-bioterrorism.

Huntington, S. P. (1993). The clash of civilizations? Foreign Affairs, 72(3), 22–49. https://doi.org/10.2307/20045621.

Institute for American Values. (2002). What we're fighting for: A letter from America. https://www.instituteforamericanvalues.org/search/item.php?id=858.

Klinger, J.M. (2019). Social science and national security policy. Deterrence, coercion, and modernization theories. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11251-6.

Quigley, Carroll. 1966. Tragedy and Hope. The Macmillan Company.

Johnson, L. K. (2019). Spies and scholars in the United States: Winds of ambivalence in the groves of academe. Intelligence and National Security, 34(1), 1–21. https://doi.org/10.1080/02684527.2018.1534559.

MacQueen, G. (2014). The 2001 anthrax deception: The case for a domestic conspiracy. Clarity Press.

Marcus, L. (1974, April). The real CIA: The Rockefellers' fascist establishment. The Campaigner, 7(6), 5–36.

Marx, K. (1843, September). Marx to Ruge. Marxists Internet Archive. https://www.marxists.org/archive/marx/works/1843/letters/43_09.htm.

McCoy, A. (2007). A question of torture: CIA interrogation, from the Cold War to the War on Terror. Henry Holt and Company.

Miyamoto, K. (2018). The CIA MKULTRA subproject 119 was their initial electromagnetic program, though not yielding any substantial methodologies. https://ssrn.com/abstract=3284813.

Office of Technology Assessment. (1995). A history of the Department of Defensefederally funded research and development centers. U.S. Congress. https://www.princeton.edu/~ota/disk1/1995/9501/950105.PDF.

Oren, I. (2003). Our enemies and us: America's rivalries and the making of political science. Cornell University Press.

Parmar, I. (2011). American hegemony, the Rockefeller Foundation, and the rise of academic international relations in the UnitedStates. In N. Guilhot(Ed.), The invention of international relations theory: Realism, the Rockefeller Foundation, and the 1954 Conference on Theory(pp. 182–209). Columbia University Press.

Parmar, I. (2012). Foundations of the American century: The Ford, Carnegie, and Rockefeller Foundations in the Rise of American Power. Columbia University Press.

Parmar, I. (2017). How elite networks shape the contours of the discipline and what we might do about it. In J. Dyvik, L. Synne,& R. Wilkinson (Eds.), What's the point of international relations?(pp. 107–118). Routledge.

Philanthropy Roundtable, (1948). RAND Corporation. https://www.philanthropyroundtable.org/almanac/rand-corporation/.

Pool, I. de S. (1966). The necessity for social scientists doing research for governments. Background, 10(2), 111–122. https://doi.org/10.2307/3013692.

Price. D.C. (2016). Cold War Anthropology. Duke University Press.

Project for a New American Century. (2000). Rebuilding America's defenses: Strategy, forces, and resources for a new century. http://www.informationclearinghouse.info/pdf/RebuildingAmericasDefenses.pdf.

Ransom, D. (1974). Ford country: Building an elite for Indonesia. In S. Weissman (Ed.), The Trojan horse: A radical look at foreign aid. Ramparts Press.

Roelofs, J. (2003). Foundations and public policy: The mask of pluralism. State University of New York Press.

Roelofs, J. (2021, January 29). The militarized academy: Knowledge for what? CounterPunch. https://www.counterpunch.org/2021/01/29/the-militarized-academy-knowledge-for-what/.

Schelling, T. (1979). A tribute to Bernard Brodie and (incidentally) to RAND. RAND Corporation.

Schlesinger, A. M., Jr. (1949). The vital center: The politics of freedom. Houghton Mifflin.

Scripps, T. (2018, April 28). UK universities being integrated into military-security apparatus. World Socialist Web Site. https://www.wsws.org/en/articles/2018/04/28/mili-a28.html.

Sims, C. (2015). The human terrain system: Operationally relevant social science research in Iraq and Afghanistan. U.S. Army War College Press. https://press.armywarcollege.edu/monographs/6.

Solovey, M. (2001). Project Camelot and the 1960s epistemological revolution: Rethinking the politics–patronage–social science nexus. Social Studies of Science, 31(2), 171–206. https://doi.org/10.1177/030631201031002002.

Stavrianakis, A. (2006). Call to arms: The university as a site of militarised capitalism and a site of struggle. Millennium: Journal of International Studies, 35(1), 139–154. https://doi.org/10.1177/03058298060350011201.

StonorSaunders, F.S. (2000). Who paid the piper? The CIA and the cultural Cold War. Grant Books.

Silk, L, & Silk, M. (1981). The American Establishment. Avon Books.

Simpson, C. (1994). Science of coercion: Communication research and psychological warfare, 1945–1960. Oxford University Press.

Somit, A., & Tanenhaus, J. (1967). The development of American political science. Allyn and Bacon.

Sutton, Anthony C. (2016). Wall Street and the Rise of Hitler. Clairview.

Trilling, L. (2012). The liberal imagination. New York Review of Books.

TrumpbourJ. 1991. “Harvard in Service to the National Security State.” Covert Action Information Bulletin(Fall): 12-16.

Van der Pijl, K. (2014). The Discipline of Western Supremacy. Modes of Foreign Relations and Political Economy, Vol. III. Pluto Press.

Wiener, N. (1947). A scientist rebels. The Atlantic Monthly, 179(1), 46–47. https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1947/01/a-scientist-rebels/656040/.

Wolin, S. S. (2008). Democracy incorporated: Managed democracy and the specterof inverted totalitarianism. Princeton University Press.

World Economic Forum. (n.d.). Global University Leaders Forum. https://www.weforum.org/communities/global-university-leaders-forum/.

Magyar változat: Szarka László Csaba (PBK energia-munkacsoport)

2026. október 19.

A fordító ajánlása:

A politika-közeli tudományterületek törvényszerű eltorzulását a tudománytörténetben számos példa igazolja. A probléma az ember-természet kapcsolatot és az emberi világot tanulmányozó összes tudományterületen mindig is jelen volt de gyakorta behatolt természettudományi területekre is. A jelenség a 21. századi klímatudományban is kitapintható. Legkifejezőbb megnyilvánulása talán a következő kijelentés: *„a természettudomány elfogulatlansági ideálja - az ún. value-free ideál - akadályozza a politikai klímatudományt a társadalom szolgálatában”* (Jebeille and Roussos 2023).

Az MTA 2026. évi közgyűlését igyekeztem ezért meggyőzni arról, hogy a tudomány fogalma igenis tisztázandó. De az ide benyújtott egyéni indítványomat 70:24 százalékos arányban leszavazták, mindenekelőtt a humán- és társadalomtudományi (I., a II. és a IX.) tudományos osztályok aggályai alapján.

A közelmúltban az MTA-n tartott „Humántudományok a NER után” c. konferenciát és egy UNEP-jelentést ismertető akadémiai előadást végighallgatva úgy gondolom, biztonsággal kijelenthető: egyes társadalomkutatók nagyon szívesen tetszelegnek bírói szerepben. Azaz azt és csak azt tekintik tudománynak, amit éppen ők maguk gondolnak.

Amint arra Richard Lindzen légkörfizikus, az MIT professzor emeritusa egyik magyarországi előadásában kifejtette: a probléma kisebb-nagyobb léptékben mindig jelen van, de igazán veszélyessé diktatórikus rendszerek idején válik. Mindehhez a náci Németország propagandaminiszterét, Göbbelst idézte: *„Egy elég nagy hazugság, elég gyakran ismételve: igazsággá válik”.* (Wer nur groß genug lügt und oft genug wiederholt, wird irgendwann glauben.) Nyomban hozzátette, hogy legtöbbször sajnos csak az „elég gyakran-ra figyelünk, pedig az „elég nagy” legalább ugyanolyon fontos előfeltétel. Azaz, egy mindent átfogó nagy hazugságot a tömeggel könnyebb elfogadtatni, mint egy árnyalt érvelést.

A lefordított (Chat GPT-vel előkészített, majd stilisztikai szempontból többszörösen átnézett) anyagot megismerve az Olvasó belelát az USA 20-21. századi tudományevolúciójának David A. Hughes-féle értelmezésébe. Akármit is gondolunk a szerző által felvázolt történet egyes elemeiről, az írás egésze az USA (és jellemzően a nyugati világ) tudományműködési mechanizmusának súlyos torzulására mutat rá.

Szarka László Csaba

2026.október 29.